

Šárka BUBÍKOVÁ

Dětství v otroctví pohledem dobových ego-dokumentů

Abstract: *The article introduces the specific kind of American ego-documents – the so-called slave narratives – and uses them to discuss the experience of childhood spent in slavery. It further contrasts the reality of slave childhood with the period's idealization of childhood as a fragile state of innocence, purity and joyfulness and mentions how this contrast was used by the abolitionist movement.*

Key words: *American slavery; slave narratives; slave childhood; childhood innocence; abolitionism*

Životopisy (uprchlých) otroků¹ jsou samy o sobě nesmírně zajímavým druhem literatury. Ve Spojených státech se objevovaly již od konce osmnáctého století, k jejich výraznému rozšíření došlo především ve třicátých letech století devatenáctého. Literární historici je řadí k počátkům afro-amerického písemnictví, někteří se dokonce domnívají, že jsou jediným původním americkým literárním žánrem. Například teolog a publicista Theodore Parker (1810-1860) ve svém známém proslovu *Americký učenc* říká: „*Existuje část naší trvalé literatury, pokud tomu můžeme říkat literatura, jež je zcela originální a domorodá... Máme proud literární produkce, který nemohl být napsán nikým jiným než Američany, a pouze zde; mám na mysli životopisy uprchlých otroků.*“²

Oxfordský slovník literárních pojmů definuje tento žánr jako písemně zachycené vyprávění uprchlého nebo osvobozeného otroka o jeho zkušenostech z otroctví a rovněž jej pokládá za specifický druh americké literární autobiografie, která se objevila jako důležitá součást protitrokářského (aboliconistického³) hnutí hlavně v desetiletích předcházejících americké občanské válce.⁴ V amerických knihovnách se však podle centrální katalogizace Kongresové knihovny nacházejí životopisy otroků obvykle v sekci historie, nikoliv literatura. Důvodem tohoto zařazení je vysoká míra autenticity těchto textů, která vy-

---

1 V angličtině *slave narratives*.

2 Theodore PARKER, *The American Scholar*, Boston 1907, s. 38. Není-li uvedeno jinak, z angličtiny přeložila autorka článku.

3 Aboliconismus neboli hnutí za zrušení otroctví existovalo v koloniích již v 17. století, především v řadách amerických kvakerů.

4 Chris BALDICK, *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford – New York 1990, s. 260.

plývala z jejich role. Životopisy uprchlých otroků byly psány ve snaze ukázat zlo otroctví, vzbudit emotivní reakci čtenářů a podpořit jejich protitrokářský postoj. Bylo proto nadmíru důležité, aby se jim nedala vytknout nepravdivost – sebemenší odklon od historicky ověřitelných faktů by totiž vrhl špatné světlo na pravdivost ostatních částí textů, především těch, které svědčily o krutosti zacházení s otroky, a tím o špatnosti otroctví jako instituce.

Mnohé životopisy nebyly psány samotným osvobozeným otrokem, protože byl často ngramotný. Legislativa otrokářských států výslovně zakazovala učit otroky psát, později i číst.⁵ Po dosažení svobody proto bývali otroci příběh svého života diktovali nebo přinejmenším úzce spolupracovali s někým, kdo jejich text editoval. Čtenáři těchto životopisů byli nejčastěji sami abolicionisté, tedy lidé, kteří již vlastně stáli na stejné názorové pozici a souhlasili s tím, že otroctví je špatné a mělo by být zrušeno, a četbou se v tomto názoru jen utvrzovali, případně získávali další argumenty podporující jejich názor. Autoři životopisů však samozřejmě doufali, že se jim podaří oslovit i lidi dosud nepřesvědčené. Životopisy uprchlých otroků nabízely, na rozdíl od politických spisů a pamfletů, potěšení z četby příběhu podobně jako romány, zároveň však měly jasný politický cíl. Pro své spojení historie a individuální paměti jsou tak zajímavé jak pro literární vědce, tak pro historiky.

Z hlediska literárního mají životopisy otroků některé společné rysy typické pro celý žánr – jsou uspořádány čistě chronologicky, začínají narozením autora (obvyklá je úvodní formulace typu „*narodil jsem se jako otrok na plantáži pana X. ve státě S. někdy kolem roku r.*“), pokračují od útržků vzpomínek na dětství přes první uvědomění si vlastního postavení jakožto otroka, dospívání, případně partnerský svazek, kulminují líčením traumat a trápení vedoucích k úmyslu utéct a končí „happy endem“, tedy úspěšným útekem, ustavením nového života ve svobodě a chválou tohoto stavu, zkalenou však vědomím, kolik dalších podobně postižených lidských bytostí na území Spojených států ještě žije.

Na čtenáře měly životopisy jistě hluboký dopad, protože v době, která oficiálně obhajovala otroctví jako ekonomický systém (koneckonců založený na starozákonních tradicích⁶), v němž se svědomitý hospodář / otrokář stará o obživu, ošacení, ubytování a pra-

5 První zákon zapovídající učit otroky psát přijala Jižní Karolína již v roce 1740. Čtení bylo dovoleno, protože četba náboženských textů byla základem křesťanské výchovy. K výraznému zpřísnění zákonů, včetně zákazu učit otroky číst, došlo v důsledku paniky otrokářů po povstání otroků vedeném Natem Turnerem.

6 Obhájci otroctví se obvykle odvolávali na Gen 9:25–27. Starý zákon na mnoha místech stanovuje pravidla zacházení s otroky, ale existenci otroctví nezpochybňuje. Například prezident Konfederace Jefferson Davis tvrdil: „*Otroctví bylo ustaveno z vůle Všemohoucího. Bible jej legitimizuje ve Starém i Novém zákoně, od Geneze až po Zjevení.*“ Dunbar ROWLAND, *Jefferson Davis, Constitutionalist: His Letters, Papers and Speeches*, New York 1924, s. 286. Reverend Alexander Campbell podobně kázal: „*V Bibli není jediný verš zakazující otroctví, avšak mnoho takových, které mu dávají pravidla. Proto se*

covní příležitosti svých otroků, a je proto zcela spravedlivé, že mu za to svou práci odvádějí, to byl jeden z mála autentických zdrojů informací o skutečné tváři této instituce. Pro současníka je překvapivé porovnat čistě fyzický vzhled dobových výtisků životopisů otroků a abolicionistických spisů, hubených brožurek tištěných na špatném papíře s lacinou nebo žádnou vazbou s výpravnými, v kůži vázanými a bohatě zdobenými spisy jižanských právníků, teologů, politiků a dalších myslitelů obhajujících otroctví.

Avšak i přes svůj skromný zjev zasáhly tyto auto/biografie velký okruh čtenářů. Již v roce 1840 existovalo dvanáct abolicionistických časopisů, které životopisy pravidelně otiskovaly a šířily.⁷ Jejich obliba u široké veřejnosti hlavně amerického Severu musela být značná, protože se jich brzy chopila i drobná komerční nakladatelství. Například životopisu Salomona Northupa se za dva roky od prvního vydání prodalo asi 27 000 výtisků.⁸ Životopis Josiah Hensona, jehož popularitě jistě napomohl i fakt, že sloužil jako jeden z inspiračních zdrojů Harrietě Beecherové Stoweové při psaní proslulého protitrokářského románu *Chaloupka strýčka Toma* (jehož se „za rok ve Spojených státech prodalo přes 300 000 výtisků a ve zbytku světa dokonce jeden a půl miliónu, což z něj udělalo jeden z největších mezinárodních bestsellerů všech dob“⁹), byl dokonce záhy přeložen do holandštiny a francouzštiny. Existuje tak přibližně šest tisíc životopisů bývalých otroků ze Severní Ameriky a karibské oblasti, asi 150 z nich vyšlo jako samostatné knižní publikace, případně v knižní edici s dalšími životopisy.¹⁰

Po zrušení otroctví zájem o životopisy pomalu upadal, vrací se zčásti až ve druhé polovině dvacátého století v souvislosti s hnutím za lidská a občanská práva, ale až poslední dvě desetiletí je jim věnována opravdu systematická odborná pozornost a zároveň jsou v digitalizované podobě zpřístupňovány pomocí internetu široké veřejnosti.¹¹ Přibližně od šedesátých let minulého století se také v americké literární historii objevuje fenomén tzv. neo-životopisů,¹² tedy beletristických děl, která se formou fiktivní autobiografie věnují otroctví v přesně zmapovaném historickém kontextu.

Ačkoliv byly životopisy velmi často součástí abolicionistické propagandy, uchovaly si velkou dávku autenticity a objektivitu. I proto se historikové shodují, že se jedná o „úpl-

---

oprávněně domníváme, že otroctví není nemorální.“ Srovnej William Lee MILLER, *Arguing About Slavery: The Great Battle in the United States Congress*, New York 1996.

7 Charles H. NICHOLS, *Who Read the Slave Narratives?* in: *Phylon Quarterly* 20, č. 2, 1959, s. 149.

8 Sterling A. BROWN – Artur P. DAVIS – Ulysses LEE, *The Negro Caravan*, New York 1931, s. 217.

9 Richard RULAND – Malcolm BRADBURY, *Od puritanismu k postmodernismu*, Praha 1997 (přel. Marcel Arbeit), s. 176.

10 Marion Wilson STARLING, *The Slave Narrative: Its Place in American History*. 2. vyd., Washington, D.C. 1988, s. 140.

11 Systematická a obšírná odborná publikace o nich vyšla teprve nedávno – viz Audrey FISCH, *The Cambridge Companion to the African American Slave Narrative*, Cambridge 2007.

12 V originále *neo-slave narratives*, nebo *contemporary slave narratives*.

*ná a z největší části spolehlivá fakta o otroctví*¹³. Jejich zprostředkování formou osobního příběhu je působivé, jak ostatně výstižně uvádí jeden z editorů abolicionistického tisku *Chronotype*: „*Argument provokuje k protiargumentu, rozumu se staví do cesty chytračení, ale osobní příběh otroka zasáhne [čtenáře] přímo do srdce.*“¹⁴

Zdá se, že jednou z nejpůsobivějších kapitol životopisů otroků bylo vyprávění o dětství prožitém v otroctví, které se tak drasticky lišilo od ideálu šťastného, chráněného dětství, který se v té době v Americe začínal prosazovat spolu s představou dítěte jako bytosti křehké, čisté a nevinné, kterou je třeba chránit před realitou dospělého světa co nejdéle. Snad nejradikálněji tuto představu dítěte formulovala bostonská unitářka Maria Lydia Childová:¹⁵ „*Děti k nám přicházejí z nebes s dušemi plnými nevinností a pokoje. Jsou pod vlivem andělů.*“¹⁶ Ideálem té doby proto bylo dětství plné radostných her, volného pohybu na čerstvém vzduchu a vzdělávání. Snad ani nepřekvapí, že Childová, která se intenzivně zabývala dětmi a jejich právy, byla také velmi aktivní abolicionistka.

Jak takové dětství v otroctví vypadalo, je námětem následujících stran, které vycházejí z životopisů Henryho Bibba, Johna Browna, Williama W. Browna, Frederika Douglassa, Josiah Hensona, Harriety Ann Jacobsové, Thomase Jonese, Lunsforda Lana, Allena Parkera, Mosese Ropera, Jakoba Stroyera, Johna Thompsona, Sojourner Truth(ové) a Bookera T. Washingtona, které byly publikovány v devatenáctém století především v době před občanskou válkou. Životopisy, které vznikly později, například v rámci federálního projektu zaznamenání výpovědí pamětníků otroctví ve 30. letech dvacátého století, jsou zohledněny jen výjimečně.

Josiah Henson (1789–1883) uprchl z otroctví na farmě v Marylandu do Kanady. Jeho životopis vydaný v roce 1849 se stal velmi populárním, mnozí Hensona pokládali za vzor křesťanských ctností, za člověka „*s velkým srdcem, tolerantního, klidného, laskavého a moudrého muže.*“¹⁷ Spisovatelka H. B. Stoweová podle něj vytvořila postavu otroka „strýčka“ Toma, který byl, na svou dobu velmi odvážně, pojat v podstatě jako černý Kristus.¹⁸

13 Ch. NICHOLS, *Who Read the Slave Narratives?*, s. 155.

14 Citováno dle tamtéž, s. 153.

15 Maria Lydia Childová (1802–1880) byla novoanglická spisovatelka a redaktorka prvního významného časopisu pro děti *The Juvenile Miscellany*, známá svými protitrokařskými postoji a kritikou toho, jak se v novodobé historii Ameriky zacházelo s Indiány.

16 Cit. v Steven MINTZ, *Huck's Raft: A History of American Childhood*, Cambridge, Massachusetts – London, England 2004, s. 81.

17 Tamtéž, s. 151.

18 Paradoxně však celá řada černošských spisovatelů a myslitelů především dvacátého století (např. James Baldwin, Richard Wright, Ishamael Reed ad.) měla potřebu se vůči této literární postavě vymezit, odmítnout ji jako neadekvátní bělošský konstrukt submisivního a pasivního černocho. Domnívám se však, že postavu nahlíželi prizmatem jiné doby a zčásti jim uniklo, že zobrazením černocho jako Spasitele mu Stoweová přiznala tu nejvyšší možnou ontologickou dignitu, o to radikálnější, že i mezi abolicionisty byla řada zastánců teorie nadřazenosti bělochů nad černochoy.

Sojourner Truth (pseudonym, který znamená Poutnice pravdy) se narodila v roce 1797 jako otrokyně Isabella Baumfree, z otroctví uprchla, zákonem státu New York z roku 1827 byla osvobozena a stala se kazatelkou, aktivní abolitionistkou a bojovnicí za ženská práva. Životopis diktovala svému příteli Oliveru Gilbertovi.

Thomas H. Jones se narodil v roce 1806 jako otrok na plantáži v Severní Karolíně, později byl prodán a pracoval jako domácí otrok a také pomáhal v obchodě, kde získal základy gramotnosti. Podařilo se mu z otroctví vyplatit svou manželku a svůj životopis zveřejnil také zčásti proto, aby získal peníze k vykoupení syna.

John Thompson (1812–1860) byl otrokem na plantáži v Marylandu, po smrti své majitelky byl prodáván v řadě dražeb sem a tam, až se mu nakonec podařilo uprchnout. Ze strachu před zatčením se dal najmout na velrybářskou loď a léta se plavil po moři. Životopis vydal po návratu, jen několik let před svou smrtí.

Lunsford Lane (1803 – asi 1870) byl domácím otrokem, měl tedy více příležitostí než otroci na velkých plantážích. Byl velmi podnikavý, po nocích vyráběl speciální tabák, dýmky, košíky a podobné zboží a za vydělané peníze během osmnácti let získal svobodu pro sebe a svou rodinu. Několikrát byl už jako svobodný člověk unesen, případně zatčen a obviněn z uprchlictví, naštěstí se mu vždy podařilo svou těžce nabytou svobodu uhájít.

John Brown (asi 1810–1876) se o útěk z otroctví pokoušel několikrát, nakonec se mu podařilo dostat se do Anglie a prožít zde zbytek života jako truhlář a bylinkář. Svůj životopis diktoval jednomu z členů Britské protitrokářské společnosti¹⁹, poprvé vyšel v Londýně v roce 1855.

Harriet Ann Jacobsová (1813–1897), jedna z mála žen, která napsala svůj životopis, je také první autorkou, která poukazuje na specifické problémy zotročených žen, na míru a všudypřítomnost sexuálního zneužívání a obtěžování, jimž byly vystaveny. Z otroctví uprchla, ale aby zůstala na blízku svým dvěma dětem, ukryvala se dlouhých sedm let v přísném utajení na půdě v chýši své babičky, která v té době děti opatrovala. Tak je mohla alespoň slyšet a chvílemi je i škvírami mezi prkny podlahy zahlédnout. Nakonec je jejich bílý otec z otroctví vykoupil a Harriet mohla uprchnout na sever. Z obavy před odhalením svou identitu skrývala pod pseudonymem Linda Brent, pod nímž svůj životopis také v roce 1861 vydala.

William Wells Brown (asi 1814–1884) uprchl po dvaceti letech života v otroctví na americko-kanadské pomezí, kde pak pomáhal dalším uprchlíkům dosáhnout svobody v Kanadě a stal se výraznou postavou abolitionistického hnutí. Kromě vlastního životopisu napsal mimo jiné i román *Clotel*, který vedle tragických příběhů míšenců také veřejně hovořil o údajné existenci nemanželských dětí Thomase Jeffersona a jeho otrokyně. „*Tato*

19 V orig. *British and Foreign Anti-Slavery Society*.

*pozoruhodná kniha [...] pojednává o sexuálním vykořisťování, mísení ras a ponižování, které přináší dražba otroků.*²⁰

Henry W. Bibb (1815–1854) uprchl z otroctví v Kentucky do Kanady, kde chtěl shromáždit dostatek financí, aby mohl vyplatit z otroctví svou ženu, avšak ta byla mezitím prodána jinému otrokáři jako konkubína. Bibb se stal aktivním bojovníkem proti otroctví a založil první černošské noviny *Hlas uprchlých*.²¹

Moses Roper (1815 – ?) byl synem otrokyně, afro-indiánské míšenky, a plantážníka, který však svého syna i jeho matku brzy odprodal. Roperovi se podařilo uprchnout, když při plavbě lodí do New Yorku v přístavu skočil přes palubu. Ze strachu před dopadením odplul do Anglie, kde s pomocí místních abolitionistů získal vzdělání (dokonce nějakou dobu studoval i na University College v Londýně) a přednášel na protitrokářských shromážděních.

V roce 1818 se v Marylandu narodil Frederik Douglass. Měl štěstí v tom, že jedna z jeho majitelek byla osvícená paní, která ho (proti literě zákona) naučila číst a otevřela tak tomuto bystrému a vnímavému chlapci nový svět. Po několika neúspěšných pokusech Douglass nakonec uprchl z otroctví v roce 1838 a stal se důležitým představitelem abolitionistického hnutí a významným černošským myslitelem (čímž vyvrátil jeden z oblíbených otrokářských argumentů o intelektuální nedostatečnosti černochů, kvůli níž by ani nezvládli stát se svobodnými občany). Jeden z Douglassových současníků, novinář a odpůrce otroctví jakožto nemorálního a ekonomicky neefektivního systému, o něm s úctou prohlásil: „*Veškeré státnictví i laskavost některých pánů Jihu neudělala za padesát let pro povznesení a hrdost africké rasy tolik, jako on za deset let.*“²² Jeho životopis je jazykově vysoce kultivovaný a ve svých reflexích hluboký, je to „*nesmírně působivé a procítěné dílo, které zvrátilo všechny konvenční představy o způsobu života a senzitivitě černochů*“.²³

Na plantážích Severní Karolíny se narodil autor životopisu Jakob Stroyer (asi 1846 – asi 1908), který se dožil zrušení otroctví, stejně jako Allen Parker (narozen mezi lety 1835 a 1840) či významný zakladatel černošské průmyslové školy Tuskegee Institutu Booker T. Washington (1856–1915).

Otrokářský systém, tedy systém nejen nucené práce, ale i sociální organizace, v Americe existoval již v předkolumbovské době, avšak zdaleka nebyl tak významným ekonomickým a společenským faktorem jako po příchodu Evropanů. Zpočátku bylo zotroč-

20 R. RULAND – M. BRADBURY, *Od puritanismu k postmodernismu*, s. 178 (přel. M. Arbeit).

21 V originále *Voice of the Fugitive*.

22 Frederick Law OLMSTED, *A Journey in the Seaboard Slave States*, London – New York 1856, s. 133. Digitální verze dostupná na: <http://docsouth.unc.edu/nc/olmsted/olmsted.html>.

23 R. RULAND – M. BRADBURY, *Od puritanismu k postmodernismu*, s. 178 (přel. M. Arbeit).

váno původní obyvatelstvo, ale když to španělská koruna zakázala, začal se radikálně zvyšovat počet otroků dovezených z Afriky.²⁴ Na území dnešních Spojených států se otrokářský systém udržoval, na rozdíl od otrokářských systémů řady jiných kolonií a zemí, nikoliv díky neustálému masivnímu dovozu otroků z Afriky, ale reprodukcí. Než byl transatlantický obchod s otroky postaven mimo zákon v roce 1808,²⁵ bylo do USA dovezeno asi milion otroků, avšak na počátku občanské války byly v USA otroků skoro čtyři miliony.²⁶ Každá čtvrtá jižanská rodina v polovině devatenáctého století vlastnila alespoň jednoho otroka, většina z oněch čtyř milionů otroků nicméně patřila plantážníkům, kteří jich vlastnili dvacet i více.²⁷ Téměř polovinu otroků v roce 1860 přitom tvořily děti do šestnácti let věku.²⁸ Význam reprodukce pro zachování systému a jako zdroje zisku chápal i Thomas Jefferson: „Dítě porozené každé dva roky přináší větší zisk než úroda sklizená jedním tvrdě pracujícím mužem“ a svému správci plantáže kladl na srdce, že „naším prvotním zájmem je růst jejich počtu, nikoliv jejich práce“.²⁹

Je proto zjevné, že velká většina amerických otroků se v otroctví již narodila a své dětství od počátku prožívala pod vlivem této neblahé instituce.

Jak dokládá většina životopisů otroků, dětství bývalo velmi krátké a často plné nouze, hladu, strachu a ponížení. Nebylo v něm místa pro řádné formování osobní identity ani pro formální vzdělávání. Thomas Jones napsal, že jeho vzpomínky na dětství byly spojeny s „bídou, utrpením a hanbou“.³⁰ Sojourner Truth popisuje, jak trávila dětství v „pokoji pro otroky“ ve sklepení otrokářova hotelu: „Všichni otroci a otrokyně, které vlastnil, spali v jediné odpudivé místnosti. [...] Světlo se do ní prodíralo jen díky několika skleněným tabulkám; sluneční svit však jimi nikdy nepronikl. Sklep byl často plný bahna a vody, jejíž nepřijemné šplíchnání bylo stejně protivné jako otravné mrazivé výpary musely být škodlivé pro zdraví.“³¹ Pro děti v otroctví byl hlad často každodenní zkušeností, a z něj mnohdy vyplývala silná podvýživa. Například jeden otrokář dovoloval svým 130 dětským otrokům

24 Josef OPATRŇY, *Amerika v proměnách staletí*, Praha 1998, s. 410.

25 Mnozí historikové dokazují, že i poté existoval nelegální dovoz otroků z Afriky. Viz např. Wilma KING, *Stolen Childhood: Slave Youth in Nineteenth-Century America*, Bloomington – Indianapolis 1995, s. 99. Nejznámější je asi případ lodi *Amistad*, který se dočkal i filmového zpracování v režii Stevena Spielberga.

26 W. KING, *Stolen Childhood*, s. xvii.

27 Thomas L. PURVIS, *Encyklopedie dějin USA*, Praha 2004 (přel. Vladimír Marek), s. 343.

28 S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 94.

29 Citováno v W. KING, *Stolen Childhood*, s. 2.

30 Thomas H. JONES, *The Experience Of Thomas H. Jones, Who Was A Slave For Forty-Three Years. Narrative of a Refugee Slave*, in: *North Carolina Slave Narratives*, Chapel Hill – London 2003, s. 211.

31 Oliver GILBERT, *Narrative Of Sojourner Truth, A Northern Slave, Emancipated From Bodily Servitude by the State of New York, in 1828*, Florence, Massachusetts 2010, s. 3.

pouze 15 kg masa na týden, tedy asi 16 gramů denně na jednotlivce.³² Jiný jim „dopřával“ asi „6 kg obilí per capita za týden a nic dalšího“.³³ Někteří snad byli méně krutí, jak uvádí ve svém životopise John Thompson: „Provize pro jednoho otroka na týden bylo 6 kg obilí, dva tucty sledů a necelé dva kilogramy masa.“ Nicméně Thompson dále dodává, že „děti mladší osmi let nedostávaly nic“.³⁴ Podobné údaje máme i z druhé strany, tedy vyplývají z výpovědi otrokářů, které z rozhovorů, dopisů a veřejných proslovů posbírala Americká protitrokářská společnost. Tak například floridský otrokář William Ladd uvádí, že běžným „přídělem jídla pro otroky pracující na polích či plantážích je obilí³⁵ a během vánočních svátků dostanou i nějaké to maso, někteří otrokáři přidělují i sůl, jiní nechávají otroky, aby si vařili v mořské vodě“.³⁶ Alexander Telfair, majitel plantáže na Thorn Island, zpracoval pro své dozorce pravidla, v nichž uvedl, že příděl jídla pro otroky pracující na plantáži má být „obilí [v běžné míře přibližně 6 kg na týden] a na měsíc pinta soli a kus masa ne větší než čtrnáct liber, pro ostatní otroky polovic“.³⁷ Z výzkumu růstových křivek dětí v otroctví vyplývá, že byly menší oproti běžné populaci (ale překvapivě až o 5 cm vyšší než děti pracující v anglických textilkách) a že v období dospívání se u nich objevoval náhlý skokový růst, o němž historici předpokládají, že byl způsobený zlepšením přídělu jídla, jakmile byl otrok schopný celodenní práce na poli.³⁸

Otrokyním po porodu bývalo dopřáno pouze několik dnů až týdnů „mateřské“, než se zase vracely k celodenní práci. Tak byla řada otroků těžce podvyživena již jako kojenci, buď proto, že jejich matky pracovaly na plantážích a nemohly se k nim vracet na patřičně častá kojení, nebo proto, že pracovaly jako kojné³⁹ a musely nejprve uspokojit potře-

32 Cit. v S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 101.

33 T. H. JONES, *The Experience Of Thomas H. Jones*, s. 212.

34 John THOMPSON, *The Life of John Thompson, a Fugitive Slave*, in: B. Eugene McCarthy – Thomas L. Doughton (ed.), *From Bondage to Belonging: the Worcester Slave Narratives*, Amherst 2007, s. 45.

35 Obvyklá míra byla „a peck of corn“. Peck je objemová jednotka užívaná pro sypké materiály, odpovídá asi 9 litrům, americké převodní tabulky udávají váhu jednoho „peck“ obilí necelých 14 liber, tedy asi 6 kg.

36 *American Slavery as It Is: Testimony of Thousand Witnesses*, New York 1839. Digitalizováno, dostupné na: <http://books.google.cz>.

37 Alexander TELFAIR, *Plantation Rules*, in: *Plantation and Frontier*, sv. 1, New York 1910.

38 Richard H. STECKEL, *A Peculiar Population: The Nutrition, Health, and Mortality of American Slaves from Childhood to Maturity*, in: *The Journal of Economic History*, 1986, č. 46, s. 721–741.

39 Jak uvádí Milena Lenderová, „v průběhu raného novověku se v Evropě rozmohl zvyk svěřovat dítě nájemné kojné“. Srov. Milena LENDEROVÁ, *Nájemná kojná – „skvrna“ kulturních dějin*, in: *Od početí ke školní brašně*, Pardubice 2008, s. 127. Ačkoliv puritánští myslitelé Nové Anglie s odvoláním na Pismo a také na přirozené přírodní zákony praxi nájemných kojných odmítali, bohatí majitelé plantáží na Jihu, který byl víceméně aristokratický a hluboce ovlivněný francouzskou kulturou, „šokovali cizince běžným využíváním černošek otrokyň jako kojných pro své potomstvo“, jak uvádí Colin HEYWOOD, *A History of Childhood: Children and Childhood in the West from Medieval to Modern Times*, Cambridge 2001, s. 67.

by kojence otrokáře.⁴⁰ Děti otroků v menších domácnostech na tom někdy díky těsnějším a osobnějším vztahům byly lépe, ačkoliv i tady nebylo pochyb o jejich pozici: „Bez ohledu na to, jak velký hlad jsme my [zotročené] děti měly, nesměly jsme si nic vzít, dokud se všichni bílí nenajedli dosytosti, a pak jsme mohly dojíst zbytky.“⁴¹ Kromě úspor v přídělích jídla byl tímto způsobem vědomě pěstován pocit méněcennosti u otroků již od nejtěššího věku, aby je bylo možné co nejsnadněji v nesvobodě udržet.

Prekvapivě však nebylo neobvyklé, aby si v raném dětství otroci a děti otrokářů hráli pospolu v nevinné nevědomosti rasových a společenských rozdílů. Lunsford Lane zaznamenal: „Nevěděl jsem o žádném rozdílu mezi sebou a bílými dětmi a nezdálo se ani, že ony by si ho uvědomovaly.“⁴² Podobně Allen Parker v životopise zachytil, jak si „hrál s ostatními dětmi“, protože „bílí děti nedělaly žádný rozdíl, když jim bylo dovoleno hrát si s otroky“.⁴³ Henry Bibb si hrál s bílou holčičkou, která „údajně byla legitimní majitelkou mé matky a všech jejích dětí“.⁴⁴

Nicméně v určitém věku vždy docházelo k nevyhnutelnému a bolestnému prozření, že jejich vztah není rovnocenný a že dětské kamarádství se navždy promění ve vztah majetnický. Při jedné hře se například chlapec ohradil proti tomu, aby jej druhý nazýval „negrem“. „Ale ty seš! Můj táta za tebe dal 200 dolarů. Koupil tě, aby sis se mnou hrál“, zněla odpověď.⁴⁵ A když byl Henry Bibb poprvé pronajat jinému otrokáři, uvědomil si, že je „jen ubohý otrok, nucený pracovat pod bičem bez nároku na mzdu, často i bez dostatečného oblečení, které by zakrylo moji nahotu“.⁴⁶ Penězi, které pronajímáním Bibba otrokář vydělal, platil školu právě té holčičce, se kterou si malý Henry hrával.

Pokud zotročené děti prožívaly alespoň nějaké spokojené dětství, pak to bylo v prvních letech života, kdy se ještě mohlo jejich matkám či opatrovatelkám dařit ochránit je před realitou. Harriet Jacobsová uvádí, že se narodila jako otrokyně, ale nevěděla o tom, dokud neuplynulo šest šťastných let dětství.⁴⁷ V menších domácnostech otrokyně často dokázaly svůj pracovní život přizpůsobit tak, aby mohly své děti kojit a mít při sobě. Zříd-

40 To například uvádí o své matce v životopise *Incidents in the Life of a Slave Girl* uprchlá otrokyně Harriet Jacobs.

41 Allen PARKER, *Recollections of Slavery Times*, in: B. E. McCarthy – T. L. Doughton (ed.), *From Bondage to Belonging*, s. 300.

42 Lunsford LANE, *The Narrative of Lunsford Lane*, in: B. E. McCarthy – T. L. Doughton (ed.), *From Bondage to Belonging*, s. 7.

43 A. PARKER, *Recollections of Slavery Times*, s. 301.

44 Henry BIBB, *Narrative of the Life and Adventures of Henry Bibb, an American Slave, Written by Himself*, in: *Puttin' On Ole Massa. The Slave Narratives of Henry Bibb, William Wells Brown, and Solomon Northup*, New York 1969, s. 64–65.

45 Cit. dle S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 104.

46 H. BIBB, *Narrative of the Life and Adventures of Henry Bibb*, s. 65.

47 Harriet JACOBS, *Incidents in the Life of a Slave Girl*, New York 2001, s. 11.

ka byli majitelé vstřícní a umožnili svým otrokům alespoň určitou míru autonomního rodinného života, jak vzpomínal Josiah Henson: „*Moje maminka a její mladá rodina šesti dětí sídlila na pozemku pana dr. McPhersona; většinou jsme byli velmi šťastní.*“⁴⁸ Bohužel však toto spokojené období mělo jen krátkého trvání, protože po majitelově smrti byla rodina v dražbě rozprodána různým kupcům.

Na velkých plantážích byly rodinné svazky přervány často ještě dříve. Děti byly obvykle již velmi brzy předány do jakýchsi jeslí, aby jejich matky mohly zpět do práce, a o všechny pak pečovala některá otrokyně, která byla na práci buď příliš mladá, stará nebo nemožná.⁴⁹ Jinde se zase o jednotlivá batolata staraly děti jen o trochu větší, které měly za úkol dohlédnout, aby si jejich mladší svěřenci neublížili například u ohniště.⁵⁰ Ne vždy se jim to však dařilo, protože na tak zodpovědný úkol neměly dost zkušeností a schopností. John Brown přiznává, že když měl hlídat svého maličkého bratra, položil jej pod strom a šel si zdřímnout nebo hrát. Z toho jej většinou nakonec vytrhl bratrův nářek, protože „*jej spálilo slunce, nebo po něm lezli mravenci nebo ho poštípali komáři.*“⁵¹

Je zarážející, jak málo společného času mohly děti sotva pár týdnů po narození trávit se svými biologickými matkami.⁵² Tak děti v otroctví vyrůstaly ve skupinách, jen zřídka v rodinném prostředí. Měly jen minimum kontaktu s matkou a často žádný s otcem. Mnohdy otce ani neznaly, ať už proto, že muži otroci byli běžně najímáni na práce v širokém okolí, či prodáni jinam, nebo proto, že matky nedobrovolně počaly s otrokáři a neměly důvod je jako otce před svými dětmi vůbec zmiňovat. Frederick Douglass tuto stránku otroctví později shrnul slovy: „*V otroctví není žádného místa pro otce či rodiny.*“⁵³

Zatímco mladší děti byly často z důvodů bezpečnosti omezovány ve volném pohybu mimo jesle nebo příbytky otroků, starší děti mívaly většinou možnost trávit volný čas venku na polích a v lesích patřících k plantáži.⁵⁴ Měly tak možnost obohatit rodinný jídelníček sběrem divokých plodů, vybíráním hnízd, chytáním ryb či kladením ok a pastí na zvěř. Mohly se i stýkat s dětmi ze sousedních plantáží a hrát si s nimi, musely se však vždy

48 Josiah HENSON, *The Life of Josiah Henson, Formerly a Slave, Now an Inhabitant of Canada, as Narrated by Himself*, in: *Black Slave Narratives*, London 1970, s. 105.

49 W. KING, *Stolen Childhood*, s. 13.

50 S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 100.

51 John BROWN, *Slave Life in Georgia. A Narrative of the Life, Sufferings, and Escape of John Brown, A Fugitive Slave*, Savannah 1972, s. 7.

52 Lester ALSTON, *Children as Chattel*, in: *Small World: Children and Adolescents in America, 1850-1950*, Lawrence, Kansas 1992, s. 210.

53 Cit. dle Joseph E. ILLICK, *American Childhoods*, Philadelphia 2002, s. 36.

54 David K. WIGGINS, *The Play of Slave Children in the Plantation Communities of the Old South, 1820-1860*, in: *Growing Up in America: Children in Historical Perspective*, Urbana – Chicago 1985, s. 175.

vrátit před setměním.⁵⁵ Hrály si podobně jako ostatní děti, tedy jak tradiční hry předávané z generace na generaci, třeba kuličky a jednoduché míčové hry, tak také hry vymyšlené podle okamžité inspirace. Napodobovaly i situace dospělého světa, včetně těch děsivých a nepříjemných – hrály si na aukce a trhy s otroky či na bití.⁵⁶ Zdá se, že nebylo příliš rozdílů mezi hrami dívek a chlapců. Není jisté bez zajímavosti, že většina her dětí v otroctví nebyla soutěživá. „*Děti, stejně jako dospělí otroci, chápaly potřebu držet při sobě jako velká rodina bez ohledu na okolnosti.*“⁵⁷ Protože hrozba odloučení dětí od rodičů byla trvalá a nekontrolovatelná, rodiče učili své děti oslovovat ostatní otroky jako tety a strejdy a děti jako bratry a sestry, aby v nich posílili pocit sounáležitosti se širším společenstvím, suplujícím v případě potřeby nukleární rodinu. Dětství v otroctví tak bylo utvářeno i velmi specifickou afro-americkou subkulturou, která v době vypuknutí občanské války trvala již nějakých šest generací.⁵⁸

Úmrtnost otroků byla výrazně vyšší než u zbytku tehdejší populace a také střední délka života byla velmi nízká. To vše jen svědčí o tom, že ačkoliv společnost začínala chránit dětství svých potomků, tuto snahu na děti otroků nepřenašela. Jak už bylo zmíněno, na rozdíl od svých svobodných vrstevníků otroci prožívali dětství krátké, plné chudoby, těžké práce, častých fyzických trestů a všudypřítomného strachu. Strach měl mnoho podob – od obav z tvrdého trestu za sebemenší přestupek až k té největší hrůze, odloučení od rodiny či společenství matky a dalších otroků, které rodinu suplovalo. Velkým šokem bylo rovněž zažít, jak jsou rodiče bití nebo jinak týráni, a tak nejtraumatičtějším aspektem dětství otroků bylo vědomí, že jejich rodiče jsou zcela bezmocní a nemohou ochránit sebe ani své děti. Josiah Henson detailně popisuje, jak jeho otec zachránil jeho matku před znásilněním tím, že bílého útočníka srazil k zemi. To však byl v otrokářské společnosti neprominutelný zločin a „*odplata ihned následovala: sto ran bičem na holá záda, přibití pravého ucha k lynčovacímu kůlu a poté jeho odříznutí od těla.*“⁵⁹ Tento krutý trest proměnil Hensonova otce v „*zasmušilého, mrzutého, umíněného*“ člověka, kterého otrokář raději brzy prodal. William Wells Brown barvitě vylíčil hrůznou vzpomínku na to, jak byla jeho matka potrestána za patnáctiminutové zpoždění: „*Slyšel jsem každé prásknutí biče a každíčký sten a výkřik mé ubohé matky. Mrazilo mne a hlasitě jsem nařikal.*“⁶⁰ Thomas Jones zase bolestně vzpomínal na zbičování své sestry.⁶¹ Nicméně i když se krutost

55 Tamtéž, s. 176.

56 Tamtéž, s. 178.

57 D. K. WIGGINS, *The Play of Slave Children*, s. 181.

58 L. ALSTON, *Children as Chattel*, s. 208.

59 J. HENSON, *The Life of Josiah Henson*, s. 36.

60 William BROWN, *Narrative of William Brown, A Fugitive Slave, written by Himself*, Boston 1847, s. 15–16.

61 T. H. JONES, *The Experience Of Thomas H. Jones*, s. 214.

netýkala příbuzného, měla na děti podobný účinek: „*Na tu noc nikdy nezapomenu. Nikdy předtím v celém svém dosavadním životě jsem neslyšel stovky ran dopadat jednu po druhé na lidskou bytost. Zoufalý nářek a sténání, ne, ach, prosím, pane, ne, mi znělo v uších ještě po celé dlouhé měsíce.*“⁶² Důvody k takovému trestu mohly být vážné, ale i zcela malicherné či absurdní: „*Mého otce zbičovali, protože se podíval na otroka, kterého zabili, a plakal nad ním.*“⁶³

Zotročení rodiče byli bezmocní a nemohli chránit ani své vlastní děti před krutostí majitele: „*Často po návratu z celodenní práce na poli našla moje maminka zádička svých dětí rozsekaná bičem Johna Wagara [otrokářova syna] ... ale na její bolest a smutek nebyl žádný lék, protože kdyby si postěžovala, dopadla by její záda úplně stejně.*“⁶⁴

Někdy bývaly děti s relativně světlou pleťí týrány manželkami otrokářů, protože jejich samotná existence byla trvalou připomínkou manželových záletů. I proto se Harriet Jacobsová ve svém životopise snaží nepřímou apelovat na čtenářky, aby bojovaly proti otroctví, protože jeho zrušením tak ubude jejich mužům snadná a beztrestná příležitost k nevěře, a oni se stanou lepšími a ctnostnějšími manžely.

V dětech v otroctví se nejspíše utvářel poměrně složitý pojem rodičovské autority, protože to nebyli rodiče, ale otrokáři, kdo měl konečné právo děti trestat či odměňovat a rozhodovat o všech aspektech jejich životů. Thomas Jones zaznamenal, jak zoufale plakala jeho matka: „*Nemohu tě zachránit, Tome, pán tě prodal a ty musíš jít.*“⁶⁵ Jacob Stroyer si jednou stěžoval svému otci, že ho otrokář často bije bez důvodu, ale otec mu mohl pouze říci: „*Nemohu udělat nic víc, než se modlit k našemu Pánu, aby uspíšil čas, kdy tohle všechno skončí, to je jediné, co mohu udělat.*“⁶⁶ Allen Parker píše: „*Otec otrok má velmi málo kontroly nad svými dětmi, když jsou malé, a vůbec žádnou, když jsou dost velké na to, aby začaly pracovat na poli.*“⁶⁷ Takto nad situací otců v otroctví lamentoval Henry Bibb: „*Kdo si vůbec dokáže představit pocity otce a matky, když se dívají, jak je jejich malé dítě bičováno a beztrestně týráno, zatímco oni jsou postaveni do situace, kdy mu nemůžou poskytnout žádnou ochranu. Ale všichni jsme byli prohlášeni za majetek a jako takoví drženi; otec a matka otroci!*“⁶⁸

Někteří otrokáři vědomě zatloukali klín mezi děti otroků a jejich biologické rodiče častým vměšováním do výchovy, například pokud se jim zdálo, že si děti zaslouží trest, do-

62 H. JACOBS, *Incidents in the Life of a Slave Girl*, s. 15.

63 Roberta MANSON in: Julius LESTER, *To Be a Slave*, New York 1968, s. 33.

64 J. THOMPSON, *The Life of John Thompson*, s. 46–47.

65 T. H. JONES, *The Experience Of Thomas H. Jones*, s. 213.

66 Jacob STROYER, *Sketches of My Life in the South*, pův. vydání 1879, in: B. E. McCarthy – T. L. Doughton (ed.), *From Bondage to Belonging*, s. 186.

67 A. PARKER, *Recollections of Slavery Times*, s. 299.

68 H. BIBB, *Narrative of the Life and Adventures of Henry Bibb*, s. 81.

hlédli, aby je jejich rodiče potrestali, ale pokud usoudili, že si děti zaslouží odměnu, odměňovali je sami; někteří si zase dávali záležet, aby se přišli na dítě podívat, bylo-li nemocné.⁶⁹ Zatímco někteří otrokáři alespoň uznávali svazky spontánně vzniklé mezi otroky a podporovali monogamní vztahy, byť jen proto, že doufali, že takto „spokojení“ otroci se budou množit lépe, jiní se naopak záměrně snažili jakékoli vazby mezi svými otroky narušit, jak zaznamenává například Thompson: „*Pan W. byl velmi krutý plantážník. Někdy nutil jednoho otroka, aby bil jiné, nebo aby manžel zbil svou ženu, matka svou dceru, otec syna.*“⁷⁰ Tak otrokářský systém beztrestně dovoloval narušovat nejen přirozené vazby v rodině, ale i samotné fungování rodičovské výchovy a základních mezilidských vztahů.

Do světa nesvobody a práce byly děti uváděny postupně. Malé děti mohly pomáhat například s hlídáním mladších sourozenců nebo v drobných domácích činnostech svých soukmenovců, otrokáři od nich obvykle do šesti let věku práci nevyžadovali.⁷¹ Mezi šestým a desátým rokem věku děti dostaly různé menší povinnosti, například zametat, nosit vodu nebo dříví, sbírat roští, plít, plašit ptáky z čerstvě osetých polí, sbírat škůdce z rostlin tabáku, ale někdy i česat bavlnu, a tuto práci děti musely vykonávat po celý den. Mohly také pomáhat v domácnostech otrokářů jako služebníci. Dětská práce není samozřejmě v dějinách ničím neobvyklým, děti se od útlého věku postupně zapojovaly do domácích činností, pečovaly o mladší sourozence, podílely se na běžných domácích pracích a příkládaly ruce k dílu také na poli, v péči o hospodářská zvířata či v řemesle rodičů, a to nejen ve Spojených státech. Jak uvádějí Milena Lenderová a Karel Rýdl, zabývající se dětstvím v českých zemích, „*k vydatné pomoci doma byla vedena většina chlapců a dívek, ještě než odrostli dětským střevíčkům*“.⁷² Tady však hovoříme o práci otrocké, práci svou povahou námezdní, avšak bez mzdy, kdy děti nepracovaly v domácím prostředí společně se svými rodiči, ale trávily každý den od rána do večera na polích a plantážích, případně v domech otrokářů pod přísným dozorem odloučeny od rodinného prostředí a svých blízkých. Většina otroků byla využívána k práci na plantážích, proto zapojení dětí do pracovního života dospělých otroků záleželo hlavně na tělesné konstituci a schopnosti vykonávat těžkou manuální práci od úsvitu do západu slunce.⁷³ Konečné rozhodnutí o tom, kdy se které dítě musí plně zapojit do práce, bylo na jeho majiteli.

69 L. ALSTON, *Children as Chattel*, s. 212–213.

70 J. THOMPSON, *The Life of John Thompson*, s. 46.

71 Tamtéž, s. 226.

72 Milena LENDEROVÁ – Karel RÝDL, *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*, Praha – Litomyšl 2006, s. 293.

73 J. THOMPSON, *The Life of John Thompson*, s. 227.

Tak pro většinu otroků nebyl přechod z dětství do dospělosti ve znamení zapojení se do práce, byl jen postupným a plynulým nárůstem míry pracovních povinností. V podobném duchu vzpomíná na svá dětská léta v otroctví Frederick Douglass: „*Pracovali jsme na poli za každého počasí. Nikdy nebylo příliš horko nebo příliš zima; žádný déšť, kroupy ani chumelenice nebyly dost silné, abychom mohli ustat v práci.*“⁷⁴ Booker T. Washington dodává: „*Co jen moje paměť sahá, každý den mého života byl naplněn nějakou prací.*“⁷⁵ A další otrok vzpomínal: „*Začali jsme pracovat, jakmile jsem se dokázali batolit. Nejdříve jsme sbírali suché klestí. Ať bylo horko nebo mrzlo až praštělo, museli jsme jít, prý abychom se otužili.*“⁷⁶

Se zrušením otroctví se bohužel situace nezlepšila okamžitě, protože po samotném právním aktu osvobození otroků následoval dlouhý boj o definici svobody, v němž se děti rychle staly „bitevním polem“.⁷⁷ Bývalí otrokáři a plantážníci viděli v osvobozených dětech zdroj levné pracovní síly a využívali zákonů o učednictví⁷⁸ k tomu, aby přinutili děti – bývalé otroky – pracovat pro ně bez nároku na mzdu. Z čistě statistických údajů je zjevné, jak veliký podíl na ekonomickém růstu země padl na drobná bedra zotročených dětí.⁷⁹

Ačkoliv z mnohých studií vyplývá, že otroci si dokázali vytvořit vlastní subkulturu a mechanismy, které jim pomáhaly přežít a alespoň trochu zmírňovat dopady otrokářského systému, není sporu o tom, že jejich život byl plný traumat a tragédií, jejichž dopad býval celoživotní. Zacházení s otroky se lišilo podle povahy jejich majitelů, a to od relativně vlídného k vyloženě tyranskému. Tak se v záznamech dochovala svědectví typu: „*Majitel mé maminky bičoval otroky pro zábavu*“ či „*otrokář zbil svého otroka, protože si nemohl vzpomenout, jestli ho už vůbec někdy zbil*“.⁸⁰ Někteří otrokáři vymýšleli speciální formy trestů a týrání, jako bylo „*táhnout kočku za ocas přes nahá záda otroka*“ nebo jej zavřít do „*díry*“.⁸¹ Ale ať byl majitel sebekrutější, neměli otroci žádného zastání, ačkoliv v zákonodárství jižanských států se objevovaly zákony proti zbytečně tvrdému zacházení s nimi. Naopak ani vlídnost a laskavost otrokáře nemohla systém obhájit, protože ani tak nebyli otroci uchráněni prodeje, pokud majitel zchudnul, a když zemřel, stali se prostě součástí dědictví a byli rozděleni či rozprodáni stejně jako ostatní majetek.

74 Cit. v W. KING, *Stolen Childhood*, s. 21.

75 Booker T. WASHINGTON, *Up from Slavery, An Autobiography*, New York 1967, s. 4.

76 Cit. v W. KING, *Stolen Childhood*, s. 23.

77 S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 113.

78 V orig. *Apprenticeship laws*. Viz S. MINTZ, *Huck's Raft*, s. 113–114; W. KING, *Stolen Childhood*, s. 151–154.

79 W. KING, *Stolen Childhood*, s. 41.

80 Tamtéž, s. 92.

81 Tamtéž, s. 99.

Nejtěžší část údělu otroka tak byla pravděpodobně hrozba toho, že může být kdykoliv prodán jinému majiteli a jeho citové a rodinné vazby přitom nebudou vůbec zohledněny. „*Byli jsme jen majetek – ne matka a děti, které jí Bůh daroval.*“⁸² Prodáváni byli nejen dospělí otroci, ale i děti téměř všech věkových kategorií, buď jako společníci pro děti otrokářů, nebo jako sloužící, obvykle z čistě ekonomických důvodů. Pohledná děvčátka se záhy stávala obětí sexuálního zneužívání, neboť byla prodávána k prostituci či jako „společnice“. Za konkubíny byly obvykle vybírány dívky s velmi světlou pletí a jejich „tržní“ cena byla vysoká. John Brown zapsal svědectví o mladičké pohledné otrokyni, která byla ukradena své staré majitelce obchodníkem s otroky. Ten ji „*ihned zatáhl do vozu, brutálně ji zneužil a dovolil svým společníkům zacházet s ní stejně, dokud ji později neprodal.*“⁸³ John Thompson popsál problémy, které měla jeho sestra s „lascivními choutkami“ manžela své majitelky a jak často „*byla bičována, až se jí dělaly kaluže krve u nohou*“, když mu odmítala vyhovět.⁸⁴ Jak poznamenala bývalá otrokyně Harriet Jacobsová, „*ať byla zotročená dívka černá jako eben, nebo světlá jako její majitelka*“, byla vždy sexuálně zranitelná. Tak bohužel platilo, že „*puberta byla velmi smutným obdobím v životě zotročených děvčat*“.⁸⁵

Otrokyně měly ještě menší právní a společenskou ochranu, mohly být beztrestně zneužívány jak svými pány (nebo jakýmkoli jiným bělochem), tak i ostatními otroky. Přezírat četnost a beztrestnost případů zneužívání otrokyň bělochy jistě umožnil i tehdy hojně rozšířený pohodlný rasový stereotyp, podle něž byly černošky bytosti přirozeně promiskuitní.⁸⁶ Wilma King uvádí případ, který se v roce 1859 dostal před soud ve státě Mississippi. Otrok George byl obžalován ze znásilnění ani ne desetileté otrokyně, ale žaloba byla zamítnuta, protože neexistoval žádný zákon, který by kvalifikoval znásilnění či pokus o znásilnění otrokyně otrokem jako zločin.⁸⁷

V otrokářském systému nebyly neobvyklé rozprodeje rodin, a protože se otrokáři chtěli vyhnout problémům s odebíráním dětí matkám, často jim je vzali nečekaně a potají, takže se rodič s dítětem nemohli ani rozloučit. Šance, že by se jednou prodané dítě znovu setkalo se svou matkou či že by se alespoň rodič dozvěděl něco o osudu svého dítěte, byla nulová. William W. Brown uvedl, že v dětství se „*udála situace, která mi způsobila*

82 J. HENSON, *The Life of Josiah Henson*, s. 105.

83 J. BROWN, *Slave Life in Georgia*, s. 11.

84 J. THOMPSON, *The Life of John Thompson*, s. 53.

85 H. JACOBS, *Incidents in the Life of a Slave Girl*, s. 306.

86 Rasově motivované předsudky vůči černoškám přetrvávaly dlouho po zrušení otroctví, ať už šlo o zmíněný stereotyp promiskuity, nebo o poměrování černošek bělošským ideálem krásy. Jak temné dozvuky otroctví a s ním souvisejícího rasismu kalily dětství a dospívání Afro-Američanek, popisuje i řada současných ego-dokumentů. Podrobněji viz např. Karla KOVALOVÁ, *B(e)aring the Naked Truth: The Black Female Body Revisited*, in: *Ostrava Journal of English Philology*, 2009, vol. 1, s. 145–156.

87 W. KING, *Stolen Childhood*, s. 109.

mnoho zármutku. *Můj pán prodal moji matku i všechny její děti, kromě mne, různým lidem po celém St. Louis*“.⁸⁸ Později byl svědkem zoufalství matky, jíž prodali kojenec: „*Když jsem viděl tu ženu tak zoufale naříkat pro své dítě, třásl jsem se po celém těle pocitem ne nepodobným hrůze*“.⁸⁹ Sojourner Truth vzpomínala, jak často našla svou matku v slzách, a když se jí dotazovala na příčinu, matka odpovídala: „*Myslím na tvé bratry a sestry, kteří byli prodáni*“.⁹⁰ Také Sojourner byla v devíti letech prodána od matky pryč. Mosesi Roperovi bylo asi šest let, když jej „*prodali několik set mil daleko od matky*“.⁹¹ Harriet Jacobsová vzpomíná na dražbu, kde bylo sedm sourozenců rozprodáno každému jinému majiteli a zdrcená matka si nepřála než umřít: „*Ubohá žena lomila rukama a vykřikovala, ‚Ztraceny!‘, ‚Všechny jsou ztraceny! Proč mě Bůh raději nezabije?‘*“ A smutně dodává: „*Neměla jsem žádná slova, jimiž bych mohla tu matku utěšit. A takové události se děly denně, ano, dokonce každou hodinu*“.⁹² Otec Sojourner Truth rovněž opakoval přání zemřít, když mu byly vzaty všechny děti a neměl nikoho, kdo by se o něj ve stáří postaral. Nancy Williamsová uvedla, že když její tetě Cissy zemřelo jedno ze sedmi dětí, nebyla příliš zarmoucená, naopak vítězně vmetla do tváře svému pánovi: „*Sláva Hospodinu! Sláva Hospodinu! Moje děťátko odešlo k Ježíši. To jediné mi nikdy neprodáte*“.⁹³ A nejen dospělí otroci, i samy zotročené děti často toužily nežít: „*S naprostou vážností jsem přemýšlel o smrti a přál jsem si, abych si mohl lehnout po bok své matky a zemřít s ní v milujícím objetí*“.⁹⁴

Zdá se, že právě tento aspekt otroctví nejsilněji oslovil současníky a výrazně napomohl abolicionistickým snahám. Řada životopisů otroků přímo nebo nepřímo poukazovala na rozpor mezi dobovým ideálem šťastného a bezstarostného dětství a skutečností, jakou prožívaly děti v otroctví. Tak bylo mistrně nastaveno zrcadlo společnosti, která na jedné straně idealizovala dětství jako křehký věk nevinnosti a radosti a pokládala rodinné vztahy za posvátné, na druhé straně však vědomě a bezostyšně profitovala z ukradeného dětství čtyřmiliónového segmentu své populace. Frederick Douglass hned v úvodu svého životopisu ukazuje, jak jej otroctví zbavilo všech stránek spokojeného dětství – vůbec neznal svého otce, sotva kdy se vídal s matkou, byl vystaven hladu, týrání a tvrdé práci a bylo mu odepřeno vzdělání.

88 W. BROWN, *Narrative of William Brown*, s. 26.

89 Tamtéž, s. 50.

90 O. GILBERT, *Narrative Of Sojourner Truth*, s. 5.

91 Moses ROPER, *Narrative of the Adventures and Escape of Moses Roper, from American Slavery*, in: *North Carolina Slave Narratives*, s. 41.

92 H. JACOBS, *Incidents in the Life of a Slave Girl*, s. 17.

93 Nancy WILLIAMS in: J. LESTER, *To Be a Slave*, s. 42.

94 T. H. JONES, *The Experience Of Thomas H. Jones*, s. 214.

Dětem otrokům tak byl vzat jakýkoli pocit jedinečnosti a bezpečí. William Brown připomíná, že „*dokonce vlastní jméno, jímž bych byl mezi lidmi znám, mi otroctví upřelo*“⁹⁵ protože na plantážích bývalo běžným zvykem děti otroků číslovat nebo je pojmenovávat podle dnů v týdnu či měsíců, kdy se narodily, a jako příjmení sloužilo jméno majitele. Sallie Craneová v této souvislosti vzpomínala: „*Vlastní jména jsme sotva znali. Plantážník nám neustále nadával do tolika zatracených čubek, černých děvek a potvor, že když se mě na rande můj kluk zeptal, jaké jsou moje iniciály, nevěděla jsem, co odpovědět.*“⁹⁶

Autoři životopisů proto často psali pod pseudonymem, který si sami zvolili jednak proto, aby konečně ustavili vlastní svobodnou identitu, jednak pro lepší ochranu před „lovci lidí“, kteří brázdili území neotrokářských států a pátrali po uprchlých otrocích, které pak s finančním profitem vraceli původním majitelům.

Úděl zotročených dětí se stal citově mocným nástrojem protitrokářské argumentace a byl často a úspěšně využíván v projevech, traktátech a pamfletech, ale i v uměleckých dílech bojujících proti této instituci. Abolicionisté poukazovali na to, že otrokářský systém je jednak nekřesťanský, jednak ne-americký. Ač by se na první pohled mohlo zdát, že dokazovat nemorálnost a nekřesťanskost otrokářství je snadné, opak byl pravdou. Zastánci otrokářství totiž argumentovali mnoha pasážemi Starého zákona, v nichž je existence otroků chápána jako běžná součást společnosti, kdežto abolicionisté se mohli dovolávat pouze obecnějších novozákonních formulací o mezilidských vztazích. Takto například argumentovala *Protitrokářská abeceda*, slabikář oblíbený v abolicionistických kruzích a často dávaný jako vánoční dárek:

„*B je bratr pleti
Trochu tmavšího odstínu
Ale v očích našeho nebeského Otce
Je stejně drahý jako ty.*“⁹⁷

Neamerickost systému se naproti tomu dokazovala snadněji, protože svoboda jedince a jeho individuální práva byla vždy vnímána jako neodmyslitelná součást americtví. Tak i slabikář poukazuje na rozpor mezi ideálem svobody symbolizovaným americkým orlem a realitou otroctví:

95 W. BROWN, *Narrative of William Brown*, s. 5.

96 Sallie CRANE in: J. LESTER, *To Be a Slave*, s. 30.

97 *The Anti-Slavery Alphabet*, Philadelphia 1847, s. 4. V originále: “*B is a Brother with a skin / of somewhat darker hue / but in our Heavenly Father’s sight / he is as dear as you.*”

„*O je Orel, kroužící ve výškách;
Emblém svobody;
Ale dokud své bratry spoutáváme okovy,
Naším symbolem nemůže být.*“⁹⁸

A dokonce dodává u písmene U (Upper Canada), že v Kanadě, která je pod britskou vládou, je na tom uprchlý otrok konečně mnohem lépe, protože po dlouhém putování je v bezpečí svobody,⁹⁹ tvrzení o to paradoxnější, že ještě o století dříve argumentovali zastánci samostatnosti tehdejších kolonií poukazováním na nesvobodu britského systému, na nutnost odtrhnout se od tohoto zkorumpovaného a tyranského anglického rodiče.

K údělu dítěte se slabikář obrací u celé řady písmen. Písmeno I (infant, v češtině tedy N jako nemluvně) uvádí:

„*N je nemluvně z náručí
své milující matky vyrvané
a spolu s koňmi, kravami a obilím
na veřejné dražbě prodané.*“¹⁰⁰

Právě obraz dítěte nabízeného v dražbě jako zboží (to byl koneckonců i jeho právní status) a natrvalo tak odloučeného od své milující matky se opakuje jako stálice ve většině protiotrokařské argumentace. Mistrně jej využila i již zmiňovaná *Chaloupka strýčka Toma* H. B. Stoweové, kde se motiv rozporu mezi ideálem šťastného chráněného dětství a realitou dětství v otroctví objevuje v řadě variací.

Ačkoliv Henry Bibb napsal, že „žádný jazyk ani pero dosud nevyjádřily a ani vyjádřit nemohou všechny hrůzy amerického otroctví“,¹⁰¹ životopisy otroků nicméně poskytly cenný zdroj faktických informací o podobě otroctví, vyvracely mnohé dobové předsudky jak o instituci otroctví, tak i o povaze či přirozenosti černochů, zasáhly poměrně širokou čtenářskou obec a inspirovaly vznik dalších literárních děl. Definitivně tak prolomily pohodlnou clonu lhostejnosti a nevědomosti, která ještě na počátku devatenáctého století mezi obyvateli amerického Severu existovala. Ačkoliv je jejich podíl na konečném zrušení otroctví nezměřitelný, je zároveň také nepopíratelný. I z dnešního hlediska zůstávají živo-

98 Tamtéž, s. 9. V originále pod písmenem E: “*E is the Eagle, soaring high; / An emblem of the free; / But while we chain our brother man, / Our type he cannot be.*”

99 V originále: “*U is for the Upper Canada / where the poor slave has found / rest after all his wanderings / for it is British ground.*” Tamtéž, s. 14.

100 Tamtéž, s. 9.

101 H. BIBB, *Narrative of the Life and Adventures of Henry Bibb*, s. 65.

topisy cenným dokladem nejen o individuálním životě a o konkrétní instituci, ale i o fungování člověka a lidského společenství v nesvobodě, o způsobech vyrovnávání se s extrémními životními situacemi, o neutuchající lidské touze po svobodě a o potřebě důstojnosti.

Summary

Slave Childhood as Depicted in Slave Narratives

Long gone is the time when studying childhood was seen as a marginal subject for serious scholarly research; on the contrary, recent decades have witnessed an unprecedented flourishing of the discourse on childhood and childhood studies evolve as an interdisciplinary site of inquiry. Drawing on a variety of slave narratives, the article discusses the situation of slave children particularly during the first half of the nineteenth-century in American South. Slave narratives as a genre of its own, a specific kind of American autobiography, has, apart from its literary qualities and despite its central position in abolitionist propaganda, maintained a high level of historical authenticity and accuracy, accuracy so high that they are, in fact, considered more as historical documents than literary texts. The article engages the nineteenth-century narratives of Henry Bibb, John Brown, William Wells Brown, Frederick Douglass, Josiah Henson, Harriet Ann Jacobs, Thomas Jones, Lunsford Lane, Allen Parker, Moses Roper, Jacob Stroyer, John Thompson, Sojourner Truth and Booker T. Washington with only occasional reference to narratives collected during the 1930s as part of the Federal Writers Project. After a brief introduction of each of the autobiographer, the article then discusses some aspects of childhood in slavery, such as the early separation of infants from their biological mothers on large plantations, the often inadequate nutrition they received

at least until they were fully involved in field work, their gradual introduction into the world of work, their initial ignorance of their status and the painful and inevitable moment of realization of the implications of being a slave, the traumatic experiences of being beaten or witnessing a parent or a relative whipped, the tragedies of family separation due to sale, but also the play and games of slave children, and the coping mechanisms of the slave subculture.

The article tries to show that slave children (a large segment of population of about two million children and youth up to the age of sixteen at the onset of the Civil War) were in fact important historical agents. It also contrasts the situation of the slave child and the realities of slave childhood with the period's idealization of childhood as a state of innocence, purity, happiness, a state that must be protected from harsh realities of the adult world both by creating a safe and loving family environment and by providing education and keeping children away from workforce longer than in the previous centuries. This contrast did not of course go unnoticed by contemporaries but was successfully used as a powerful emotive tool in combating that *peculiar institution* of slavery by abolitionists in their speeches and pamphlets as well as by writers such as Harriet Beecher Stowe in her famous anti-slavery novel *Uncle Tom's Cabin*.